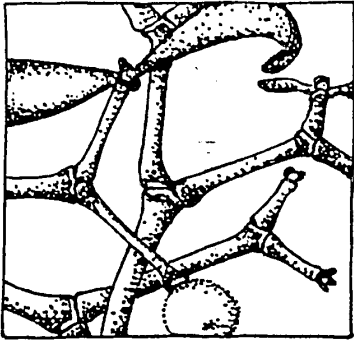
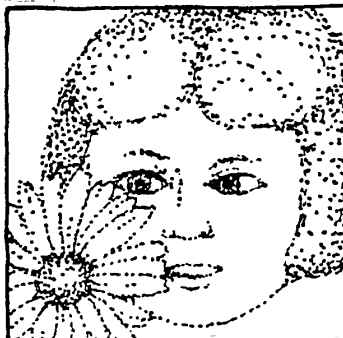
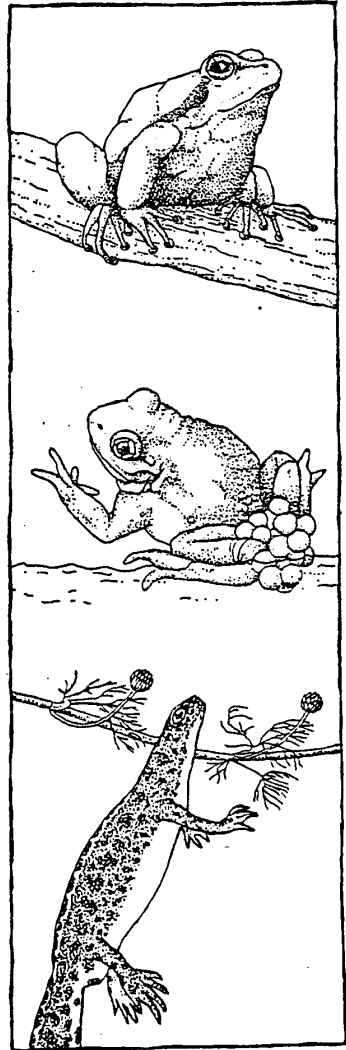
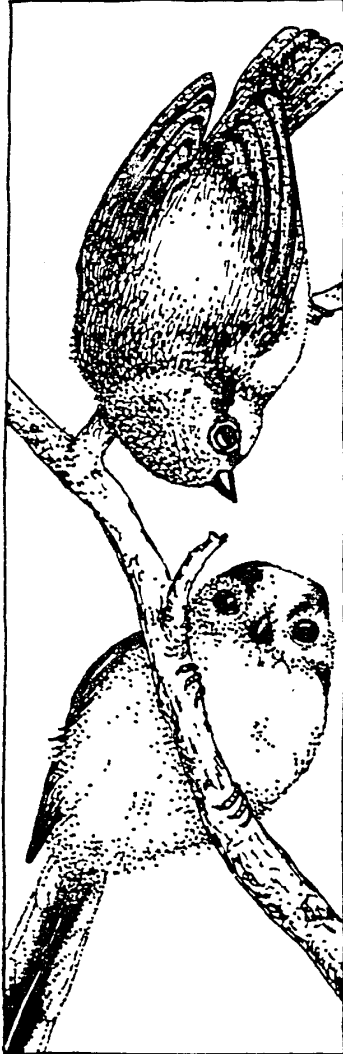
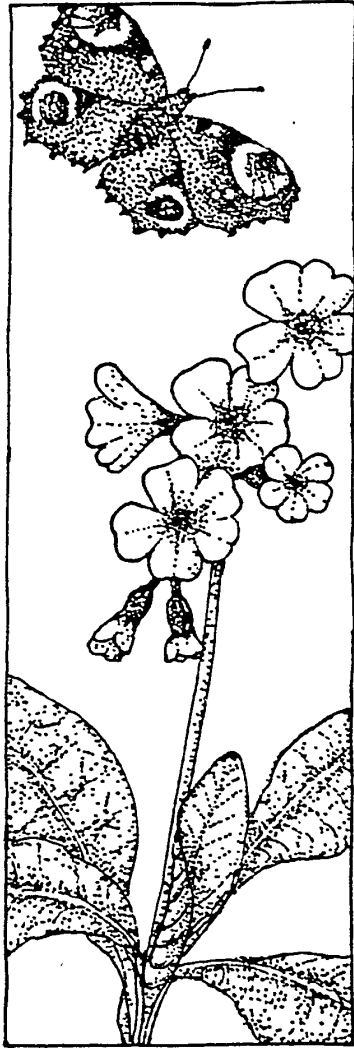

Lente 2002

D'N HAAMSJEUT

IVN VERENIGING VOOR NATUUR- EN MILIEU-EDUCATIE

Afdeling Ulestraten
Opgericht 14 maart 1980

D'n Haamsjeut
22e jaargang nr. 1

Voorzitter:

Frans Passier
Pater Nottenstraat 1
6235 AR Ulestraten
tel. 043 - 3643858

Secretaris:

Leo Teheux
Henri Dunantstraat 33
6235 AN Ulestraten
tel. 043 - 3648312

Penningmeester:

Wim Ghijsen
Bankrek. 132.615.185
Postbank 5386537

Bestuursleden:

Lilian Smit
Wil Dohmen
Jo Frenken

Redactie-adres:

Jos Smeets
6235 BR Ulestraten
tel. 043 - 3643969
E-mail:
J.P.M.Smeets@hszuyd.nl

voor de inhoud van hun artikel.

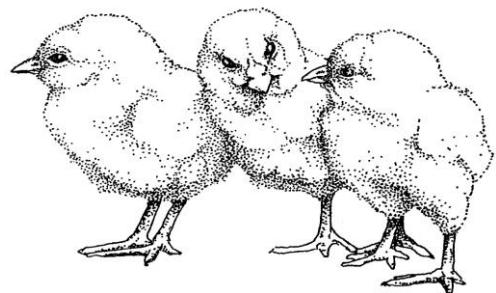
Kopij voor Zomer-uitgave
uiterlijk 15 mei 2002 inleveren.

Deelname aan IVN-activiteiten
geschiedt op eigen verantwoording.

De auteurs zijn verantwoordelijk
voor de inhoud van hun artikel.

In dit nummer o.a.:

- Van de bestuurstafel
- Schrijvers gezocht
- Werkgroepen
- IJstijden
- Cursus vogels
- Over vogels
- Draken
- Eynderhoof

Van de bestuurstafel

Als het lentenummer van onze Haamsjeut bij u bezorgd is, dan hebben wij inmiddels de jaarvergadering achter de rug. De jaarvergadering verliep gewoontegetrouw weer in een prettige sfeer.

Na de officiële agenda gevolgd te hebben werd de tweede helft van de jaarvergadering voortgezet met een quiz, voortreffelijk geleid door onze quizmaster bij uitstek: Jos Smeets.

Het bestuur maakte gewag van de activiteiten die gepland waren voor het komende IVN-seizoen en de werkgroep coördinatoren brachten het jaarverslag c.q. activiteiten van hun werkgroep ter sprake. Voor eventuele aansluiting bij een werkgroep kunt u zich melden bij een dezer coördinatoren (zie lijst achter in D'n Haamsjeut).

Ondanks vele activiteiten elders trok onze eindejaarswandeling veel deelnemers. De wandeling was dit jaar onder leiding van Wim en Els Derks. Zij waren bereid op het laatste moment dit van Fred Erkenbosch over te nemen. Deze moest i.v.m. een operatieve ingreep voor deze wandeling afhaken. Fred leidt deze wandelingen al vanaf de oprichting van onze afdeling, op een voortreffelijke wijze. Wim en Els Derks waren uitstekende vervangers. Bedankt hiervoor en Fred Erkenbosch wensen wij een spoedig herstel toe.

Na afloop was er voor de deelnemers in ons verenigingslokaal D'n Haamsjeut, koffie, thee en kerststol. De jeugd werd voorzien van frisdrank.

Het bestuur heeft contact gehad met het IKL (Instituut Kleine Landschaps-elementen Limburg). Deze ziet mogelijkheden in en om Ulestraten bepaalde landschaps-elementen door onze IVN afdeling te laten "adopter". Wij doen dan ook een beroep op IVN-ers en anderen zich bij ons te melden voor eventuele werkzaamheden in de natuur in onze directe omgeving. Het komt ons allemaal ten goede. Hoe meer vrijwilligers, hoe meer landschapselementen we kunnen "adopter". Meisjesjeugdwerk en de basisschool De Triangel hebben hun medewerking reeds toegezegd. Ook andere groepen, verenigingen, families etc, iedereen die een handje wil helpen in de natuur is welkom. Het gaat om onze eigen leefomgeving!

Materiaal wordt geleverd door het IKL. De werkzaamheden vinden ook plaats onder verantwoording en leiding van het IKL. De IVN-afdeling Ulestraten zal zorgen voor een natje en een droogje tijdens de werkzaamheden in de natuur.

Gezien de lange onderhandelingsprocedures met diverse grondeigenaren verwacht het IKL rond september 2002 te kunnen starten.

Nogmaals, hoe meer vrijwilligers, hoe meer landschapselementen we kunnen "adopter".

In april starten wij met een korte oriëntatiecursus betreffende vogels. U kunt zich hiervoor opgeven bij een der bestuursleden. Het zal 2 binnen- en 2 buitenlessen betreffen. Een kleine syllabus maakt onderdeel uit van deze cursus. Informatie hieromtrent bij onze werkgroep Vogels (zie telefoonnummer achter in deze Haamsjeut).

Omtrent andere cursussen later dit jaar of begin volgend jaar wordt nog onderhandeld door het bestuur met beschikbare docenten. Hier komen we nog nader op terug!

Ook zal onze IVN-afdeling weer vertegenwoordigd worden door bestuursleden op diverse regio-, districtsvergaderingen, gemeentelijke milieuvergaderingen en natuurmanifestaties.

Zien wij u weer op onze verenigingsavond op de eerste woensdag van de maand?
Aanvang 20.00 uur in d'n Haamsjeut
Zien wij u ook weer op onze cursussen, wandelingen en andere activiteiten?

Tot ziens en horens in ons verenigingslokaal d'n Haamsjeut.

Frans Passier
Voorzitter.

Verlenging voorzitterschap van Frans Passier

Tijdens de afgelopen Jaarvergadering van vrijdag 18 januari j.l. kwam het voorzitterschap van Frans Passier ter sprake. Volgens de statuten was Frans niet herkiesbaar, omdat hij het maximale aantal jaren had volbracht. Echter, uit de Algemene Ledenvergadering kwam naar voren, dat men tevreden was over het voorzitterschap en daarom stelde men voor af te wijken van de statuten. Dat zou mogelijk zijn, wanneer de Algemene Ledenvergadering daarop instemmend zou reageren.

Na een korte beraadslaging (in afwezigheid van de voorzitter zelf) was dat snel geregeld en men was unaniem de mening toegedaan het voorzitterschap met een periode te verlengen.

Onder luid applaus werd de zittende en tevens 'nieuwe' voorzitter, Frans Passier, weer binnengehaald. Hieruit mag worden afgeleid, dat we meer dan tevreden zijn over het voorzitterschap zoals dat de voorbije jaren is uitgeoefend.

Een welverdiende pluim voor onze voorzitter, Frans Passier. De manier waarop Frans met hart en ziel verbonden is met IVN-Ulestraten is iets om trots op te zijn.

We wensen je succes tijdens de volgende periode.

Namens de redactie,
Jos Smeets.

Klim eens in de pen voor D'n Haamsjeut

Zo zie je maar hoe een manier van spreken gedateerd kan zijn. We schrijven alleen nog met de pen, wanneer het om korte aantekeningen gaat, het invullen van formulieren, maar een artikeltje voor D'n Haamsjeut schrijven, dat gebeurt nog zelden met de pen. Maar toch ...

Waarom deze aanhef?

Elke aflevering van D'n Haamsjeut wordt gevuld met voldoende kopij. Daar hebben we geen klagen over. We zijn ook nog steeds tevreden over de inhoudelijke kant, maar is het de lezer niet opgevallen, dat het steeds dezelfde schrijvers zijn. En dan kan het gevoel ontstaan van ... is het nodig dat er nog meer schrijvers bij komen of ..... stoten we dan de zittende schrijvers niet van de troon?

We zouden als redactie (JJJ: Jan, Jean, Jos) best wel leuk vinden nieuwe schrijvers te mogen verwelkomen. Het zal de variatie weer ten goede komen en ..... de gebruikelijke schrijvers kunnen dan ook eens een keer overslaan.

Wie komt daarvoor in aanmerking? Iedereen die iets te melden heeft over natuur en milieu, heemkunde, etc. Dat kunnen werkgroepleden zijn, leden van het IVN buiten de werkgroepen, lezers van D'n Haamsjeut, toevallige lezers in de wachtkamer van de huisarts of tandarts. Je mag een eenmalige bijdrage leveren, het kan ook regelmatig gebeuren. De lengte kan variëren van een half A4-tje tot meerdere pagina's.

Wat is de inhoud van een artikeltje?

Waarover kan men schrijven? Er zijn genoeg mogelijkheden.

Men kan schrijven over *eigen ervaringen*. Dat kunnen waarnemingen van planten, vogels, natuurverschijnselen zijn. Die eigen waarnemingen stimuleren de lezer om anders naar de natuur te gaan kijken. In dit kader passen ook verslagen van wandelingen, excursies, reizen, met name wanneer ze gerelateerd worden aan natuur/milieu .

Die eigen ervaringen kunnen gecombineerd worden met *informatie*, die je ergens gelezen hebt. En info gekoppeld aan datgene wat je meegemaakt hebt, is van grotere waarde.

Trouwens, *informatie alleen* kan ook heel zinnig zijn, zeker als je thuis bent in zaken, die voor velen min of meer braakliggend terrein zijn.

En wat te denken van een artikeltje met *commentaar*. Daarbij gaat het om een reactie op een gebeurtenis of op een besluit in relatie tot de natuur en/of milieu.

De interesse van de lezer van D'n Haamsjeut is nogal breed en we hebben niet de neiging om schrijvers aan banden te leggen.

Hoe kom je tot een artikeltje?

Menige lezer zal onderstaande tips niet nodig vinden, maar misschien kunnen we daarmee toch weer iemand over de streep trekken.

Tips voor een artikel

We hebben geen vaste afspraken over hoe een artikeltje in elkaar moet zitten. Dat kan op elke, min of meer logische, manier. Bovendien is het voor de lezer interessant, als er variatie in de opzet te herkennen is.

Wel is er een vast patroon in de manier van werken:

Kies allereerst een *onderwerp*, een *thema*. Je moet het immers ergens over hebben; daarop moet de aandacht gericht worden.

Als je een onderwerp hebt gekozen, ga dan na, waar je allemaal aan denkt in relatie tot dat onderwerp. Ook als je nog niet zeker weet of je over al die zaken wel iets wil schrijven. We noemen dat *brainstormen*. Zo gaat men een onderwerp of thema genuanceerd te lijf en daarmee voorkom je, dat een artikel eenzijdig wordt.

Selecteer vervolgens wat voor de lezer interessant is, of wat voor de inhoud van belang is en plaats die onderdelen in een *logische volgorde*.

Dan heb je een globale opzet van het artikel klaar.

Werk vervolgens de *concrete tekst* verder uit en schrijf je verhaal op een manier zoals je het aan anderen zou willen vertellen.

Mogelijk sluit je dit werk af met het zoeken van passende *illustraties*.

Het concreet uitwerken van de tekst kan men met de pen doen, maar velen zijn inmiddels gewend om met een tekstverwerker (PC) te werken. Dat is bovendien werkbesparend voor de redactie.

Wanneer men de tekst concreet heeft uitgewerkt is het goed, die opzij te leggen en na een of meerdere dagen nog eens door te lezen. Dan valt je beter op welke onderdelen voor correctie in aanmerking komen.

Slot

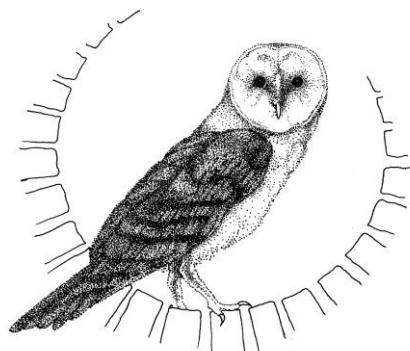
Schrijf eens wat voor D'n Haamsjeut. Ik schat in, dat er meer mensen zijn, die in staat zijn iets op papier te krijgen. Je moet even durven je gedachten aan het papier toe te vertrouwen. Het hoeft niet wetenschappelijk te zijn of hemelbestormend.

Gewone, leesbare gespreksstof zonder hoogdravend te zijn.

De gewone dingen in de natuur, de gebeurtenissen rondom milieu, een gegeven uit de heemkunde, daar gaat 't om.

En twijfelt u, kom eens praten met de redactie.

Jos Smeets.

Jaarverslagen van de werkgroepen

Tijdens de Jaarvergadering doen de coördinatoren van de diverse werkgroepen verslag van hun activiteiten in het afgelopen jaar.

Voorheen namen we die verslagen volledig over. We beperken ons hierbij tot het globaal aangeven van enkele gegevens.

De **Werkgroep Amfibieën** heeft dit jaar geassisteerd bij de Jeugdgroep. Daarnaast blijven zij hun eigen omgeving in het oog houden. Gezien de aanleg van enkele opvangbassins voor overtollig regenwater ontstaan er nieuwe perspectieven voor deze werkgroep.

De **Werkgroep Vogels** houdt stevast haar maandelijkse excursie. Een weekend in het Meinweggebied stond dit jaar op het programma. Verder is er met 4 betonnen nestkasten geëxperimenteerd. Ze waren allen bezet. Voor komend jaar staat er een korte Cursus Vogels op het programma.

De **Werkgroep Planten** geeft aan, dat ze even in winterslaap zijn en dat ze in het voorjaar weer actief willen worden.

Wat betreft de **Werkgroep Jeugd**: die groep heeft de gebruikelijke activiteiten met de kinderen gedaan: kinderboerderij, amfibieën en de nodige excursies. Het aantal kinderen loopt terug; daarom gaan ze nu overschakelen op een aantal van 4 bijeenkomsten, maar dan wel met een ruimere opzet.

Dan komen we bij de **Werkgroep Venel**. Dit jaar werden er weer snoei-activiteiten verricht. Verder wil men zich presenteren door medewerking aan het beheer van de poelen te verlenen.

De **Werkgroep Wandelingen en Excursies** heeft dit jaar de wandelaar niet overvoerd qua aantal wandelingen. Daarentegen waren de wandelingen wel goed verzorgd en ze werden positief gewaardeerd.

Dan komen we bij de **Werkgroep Afdelingsblad**. Met de Haamsjeut beginnen we inmiddels aan jaargang nr. 22. Het blad is nog steeds het visitekaartje van IVN-Ulestraten. De nieuwe redactiesamenstelling (Jan-Jean-Jos) draait lekker. Er wordt getracht nieuwe schrijvers te werven, zodat het blad nog breder gedragen wordt.

Het mag duidelijk zijn, dat er genoeg werk verricht wordt binnen **IVN-Ulestraten**, zeker als we in acht nemen dat ook op bestuursniveau behoorlijk wat werkzaamheden (vaak in overlegsituaties) verricht worden. En dat allemaal in de vorm van vrijwilligerswerk, gratis en voor niets. Laten we hopen, dat we dat elk jaar weer waar kunnen maken.

Jos Smeets.

Wonderlijke wetenswaardigheden

De gevolgen van de ijstijden voor Nederland en Zuid-Limburg

In de vorige Haamsjeut zijn de oorzaken van het ontstaan van een ijstijd beschreven.

Gedurende de tijd dat de aarde bestaat zijn er diverse ijstijden geweest, echter de laatste twee zijn voor ons het belangrijkste omdat we de gevolgen daarvan nog steeds dagelijks kunnen zien of dagelijks zelfs onbewust ondervinden.

Koud en warm

Laten we beginnen met de op één na laatste ijstijd die duurde van ongeveer 250.000 jaar tot 130.000 jaar geleden. Het is nu niet zo dat gedurende die 120.000 jaar de temperatuur constant lager was, de echte koude perioden werden afgewisseld met warmere perioden, zelfs warmer dan op dit moment. Zo is b.v. in Tegelen een laagje klei afgezet in zo'n warmere periode waarin een aapje gevonden is dat zich uitsluitend ophoudt in (sub-)tropische streken. Maar in een koudere periode kon het dan ook echt koud zijn. Deze op één na laatste ijstijd noemen we de Saale- of de Riss-IJstijd, hij was de koudste en voor ons land de meest ingrijpende, maar niet voor Zuid-Limburg!

Men neme de kaart van Nederland....

De Saale- of Riss-ijstijd.

Als gevolg van de daling van de temperatuur kwam op de Noordpool steeds meer en meer sneeuw terecht, in elk geval méér dan er smolt, en zodoende vormde zich een steeds grotere ijskap die langzaam maar zeker zuidwaarts trok. Eerst waren natuurlijk de meest noordelijke landen aan de beurt zoals Noorwegen, Zweden en Finland. Maar zolang er meer neerslag viel in de vorm van sneeuw dan er smolt zette de ijskap zijn opmars voort, niets en niemand ontziend. Na ook Denemarken veroverd te hebben was tenslotte Nederland aan de beurt. Halverwege in Nederland aangekomen begon gelukkig de temperatuur te stijgen en kwam de opmars van het ijs tot stilstand, maar de ravage was enorm. Dit kwam door de geweldige dikte en dus het gewicht van het landijs dat over de ondergrond schuurde. De dikte van het landijs was inderdaad buiten alle proporties voor onze breedtegraad n.l. tussen de 200 en 300 meter oftewel de hoogte van een flatgebouw met tussen de 70 en 100 verdiepingen. Vergelijk het maar met de hoogte van de Twin Towers van vóór 11 sept. j.l. Hoe weten wij dat de ijskap zo dik moet zijn geweest?

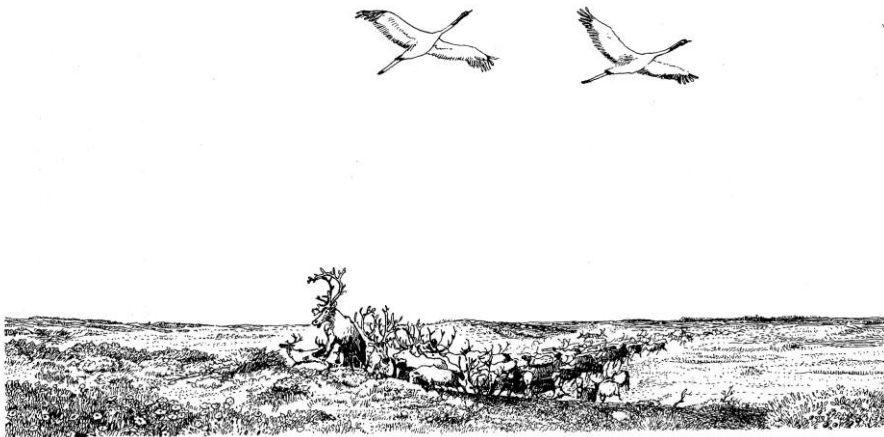
Laten we even kijken waar het landijs precies stopte, dat is nu op een kaart van Nederland nog duidelijk te zien. Die lijn loopt van Haarlem naar Nijmegen. Ten noorden van deze lijn vinden we de bekende stuwwallen zoals 't Gooi, Utrechtse Heuvelrug, Veluwe, Sallandse Heuvelrug, Posbank en Rijk van Nijmegen.

Sommige van deze wallen steken meer dan 70 meter boven het omringende land uit, we mogen gerust aannemen dat deze toppen gedurende de vele honderden eeuwen behoorlijk zijn afgevlakt en het omringende land er mee is opgevuld, zodat het niet moeilijk is zich voor te stellen dat de dikte van de ijskap destijds honderden meters is geweest.

De Maas en de Rijn stroomden ook in die tijd richting Noordzee, maar zagen opeens hun weg afgesneden door het landijs en de opgeschoven grondmassa's. Voor beide rivieren zat er niets anders op dan links [westwaarts] af te buigen en dat doen ze tot heden ten dage nog steeds zoals op alle kaarten van Nederland te zien is!

Die bovengenoemde lijn van Haarlem naar Nijmegen is natuurlijk nooit een mooie rechte lijn geweest, maar een soort grote zigzaglijn, gevormd door de z.g. ijstongen die iets vooruit liepen op de rest van het landijs. Deze ijstongen lieten na hun smelten niet alleen van voren maar ook links en rechts grondmateriaal achter, zo ontstonden o.a. de Gelderse vallei en het IJsseldal. De IJssel heeft handig gebruik gemaakt van het door een ijstong gevormd dal en is na de doorbraak van het voorste gedeelte van het opgestuwde grondmateriaal praktisch pal noordwaarts gaan stromen, hetgeen de oorspronkelijke richting was van de grote rivieren.

Wat we niet op de kaart van Nederland kunnen zien maar wat in dit verband wel de moeite van het vermelden waard is, is de aanwezigheid van de Hunebedden in noordoost Nederland. Deze Hunebedden zijn gebouwd met zeer grote keien die van 'nature' niet in dat gebied voorkomen, zij zijn met het landijs vanuit Scandinavië als zwerfstenen meegevoerd naar het zuiden en hebben hun rustplaats gevonden hoofdzakelijk in de provincies Drenthe en Overijssel, alvorens zelf te dienen als rustplaats voor de prehistorische bewoners van deze streken.

De laatste ijstijd.

De Weichsel- of Würm-ijstijd

De laatste ijstijd die zo'n 80.000 jaar geleden begon en ongeveer 10.000 jaar geleden eindigde wordt genoemd de Weichsel-of Würm-ijstijd. Een belangrijk verschil met de Riss-ijstijd is het feit dat het landijs ons land toen niet heeft bereikt, maar het was destijds hier wel bere-koud, erger nog, het was er zelfs te koud voor beren! Er was zoveel water opgeslagen in de ijskappen dat het waterpeil wereldwijd +/- 135 meter zakte en de Noordzee dus droog kwam te liggen.

De bodem van de Noordzee bestond uiteraard uit de door Rijn en Maas aangevoerd slib afkomstig uit de Jura, het Rijnlands leisteengebergte, Voagezen en Ardennen.

De toen hoofdzakelijke noordwester-stormen hadden vrij spel op de kale en droge zeebodem en joegen daar enorme stofwolken op die in zuidoostelijke richting werden weggeblazen. Deze stofwolken bestonden uit fijne lichte kleideeltjes en uit wat zwaardere zandkorreltjes. Als een storm vanuit de zee landinwaarts blaast neemt zijn kracht af naarmate hij verder op het land komt, zo ook honderden eeuwen geleden. Doordat de kracht van de storm afnam vielen als eerste de zwaardere zandkorrels uit de stofwolk en deze kwamen neer op de bodem van Noord-Brabant en Noord- en Midden-Limburg. De lichtere kleideeltjes bleven in de stofwolk wat langer zweven tot ze boven onze streken arriveerden. Als gevolg van de korte afstand tot de Ardennen was het hier een beetje heuvelachtig en in de luwte van zo'n heuveltje nam de kracht van de wind nog verder af en vielen tenslotte ook de kleideeltjes op de bodem.

De neergedaalde kleideeltjes werden enigszins vastgehouden door de vrij schaarse vegetatie die toen hier aanwezig was.

De zand- en kleipakketten die op deze manier zijn afgezet zijn vaak meer dan 10 meter dik en vormen nu de dekzanden in Brabant en Midden- en Noord-Limburg. In Zuid-Limburg heet het afgezette kleipakket 'löss' en deze löss heeft bijzondere eigenschappen!

Vruchtbare aarde.

Wij als Zuidlimburgers hebben toch maar geboft met de eigenschappen van onze löss. Hij bevat voldoende fijn zand en is dus niet zo vet als b.v. zeeklei, maar een stuk luchtiger waardoor de wortelstelsels van gewassen, struiken, bomen, enz. zich goed kunnen ontwikkelen en goed kunnen functioneren. Van de andere kant bevat hij voldoende kleideeltjes om (regen)water op te slaan om drogere tijden te kunnen overbruggen, kortom een ideale grondsoort. Onze verre voorouders hadden dit ook in de gaten en konden vanwege de vruchtbaarheid van de bodem zich hier dan ook permanent vestigen en landbouw bedrijven in plaats van steeds verder te moeten trekken om aan de kost te komen. De eerste voorouders die dit hier deden waren de Bandkeramiekers, zo genoemd vanwege de versieringen die zij aanbrachten op hun keramische potten. [± 6000 jaar geleden]

Maar ook onze meer recente voorouders wisten de löss op zijn waarde te schatten en Zuid-Limburg werd al spoedig ontbost op enkele steile hellingen na en er werd landbouw op bedreven dat het een lieve lust was, naar de maatstaven van nu een beetje teveel van het goede, maar toen was alles wel een stuk kleinschaliger en minder intensief zodat er toch nog voldoende ruimte en tijd overbleef voor de natuur.

De dagelijks zichtbare gevolgen.

Toen de löss was afgezet was Zuid-Limburg in feite één groot vlak plateau, maar al spoedig liet de erosie zijn sporen na. Vanwege zijn losse structuur laat de löss zich gemakkelijk uitspoelen door water en in de loop van de tijd heeft Zuid-Limburg het *reliëf* gekregen wat het nu zo aantrekkelijk maakt voor degene die daar oog voor heeft. Wie kent niet prachtige rivier- en beekdalen en niet te vergeten onze *droogdalen* die voor Nederland uniek zijn, evenals onze *diepe holle wegen*.

Onze *boomgaarden en akkerlanden* getuigen nog steeds van een vruchtbare bodem en dus tref je hier dan ook *grote boerenhoeven* aan en waar geld te verdienen was daar verrezen *kastelen* en waar de wereldlijke macht zich vestigde daar verscheen ook al spoedig de kerkelijke macht in de vorm van *kerken en kloosters*, we kunnen deze nog volop tegen komen in onze contreien.

De muren van originele *vakwerkhuisen* zijn hoofdzakelijk opgetrokken uit löss en de huizen van een latere datum zijn veelal gebouwd van *veldbrandstenen*, het woord zegt het al, stenen gebrand op het veld maar gevormd uit löss!

Het *dichtbevolkt* zijn van Zuid-Limburg is een direct gevolg van de vruchtbaarheid van de bodem en dat de *das* er zich goed thuis voelt hangt weer af van de structuur van de löss, lekker een hol graven zonder dat de zaak dichtvalt op korte termijn zoals bij zanderige gronden.

Het meest worden wij nog geconfronteerd met de laatste ijstijd als we hier een "*berg*" op moeten fietsen, maar als je weet dat wij in Zuid-Limburg geen bergen of heuvels hebben maar alleen uitgesleten dalen dan zou dit het fietsen vanuit het dal naar het plateau een stuk lichter moeten maken!

Wim Ghijsen.

Korte cursus vogels

In de informatie van de Bestuurstafel staat vermeld, dat IVN-Ulestraten weer een korte **Cursus Vogels**, een oriëntatiecursus, gaat geven.

We geven hier enige informatie over die komende cursus.

Het gaat om een korte Cursus van twee binnen- en twee buitenlessen, waarbij het hoofddoel is: het herkennen van de meest voorkomende vogelsoorten in onze regio.

De data zijn:	woensdag,	17 april 2002:	binnenles
	zondag,	28 april 2002:	buitenles
	woensdag,	8 mei 2002:	binnenles
	zaterdag,	18 mei 2002:	buitenles

Tijdens de cursus zal weer een syllabus worden uitgereikt.

De kosten voor deze Cursus bedragen: € 10,-

Opgave voor deelname: Dhr. Frans Passier: 043-3643858

Nadere informatie: Dhr. Theo Custers: 043- 3649649

Bastaard-arend

Enkele vogelwetenswaardigheden

Deze berichten zijn zo hier en daar opgepikt uit de tijdschriften, die over vogels gaan. Men kan ze soms in meerdere tijdschriften terugvinden.

Vaak zijn het onderzoeken, die hier en daar verricht worden. We starten echter met een waarneming:

De afgelopen winter hield zich in het natuurontwikkelingsgebied Hochter Bampd een zeldzame roofvogel, de **Bastaard-arend** op. (Zie ook het artikel: Hochter Bampd, de moeite waard in een eerdere aflevering van D'n Haamsjeut.) Deze vogel broedt in de Oost-Europese en Aziatische bossen in de buurt van grote wateroppervlakten. Hij voedt zich met kikkers, muizen. Hij is al eens vaker als dwaalgast in Nederland voorgekomen.

De **Raaf** is de grootste kraaiachtige vogel en was in de jaren 40, 50 (vorige eeuw) uitgestorven. Men begon met een herintroductie en afgelopen seizoen kon men weer een vijftig nestelende paren tellen.

Zelf heb ik de Raaf in Zwitserland waargenomen. Ik hoop dat hier ook snel te kunnen doen.

In het tijdschrift 'Vogels' las ik dat slimme **vogels nooit te dik** zijn. We denken vaak dat dieren alsmaar blijven eten, wanneer er genoeg voedselaanbod is. Ja, wanneer ze zich voorbereiden op de trek, dan is een vetvoorraad van levensbelang. Maar om hier te overleven is het beter niet al te dik te zijn, want met teveel lichaamsgewicht kan men niet zo gemakkelijk ontsnappen, wanneer een roofvogel het op jou heeft gemunt. Dus ... ze eten met een vooruitziende blik.

Wat men vermoedde is nu bewezen: Vogels, die in een **V-formatie** vliegen hoeven zich minder in te spannen dan solovliegers. Vogels in een V-formatie hebben een relatief lagere hartslag en slaan hun vleugels minder vaak op en neer. Iets is waar totdat het tegendeel is bewezen.

En wat denkt u hier van?

Een mannetje **Koolmees** beschermt het nest beter wanneer het om mannelijke jongen gaat. In een proefopstelling met aanvallen van imitatiespechten produceerden de koolmeesmannetjes meer alarmkreten wanneer het om een nest met voornamelijk zonen ging. Bovendien probeerden ze de imitatiespecht met fysiek geweld te verjagen.

Waarom zouden koolmezen dat doen? Wie het weet mag het zeggen.

En de mooiste wetenswaardigheid: de **lente** is begonnen. Een ideale tijd om de vogels te bekijken zonder gehinderd te worden door gebladerte. Een ideale tijd om van de vogelgeluiden te genieten. Kortom, wie verlangt niet naar de lente?

Werkgroep Vogels,
Jos Smeets.

Hoe werkt een draak eigenlijk?

Over draken doen de vreemdste verhalen de ronde. Al vele eeuwen wordt de draak gezien als een van de gevaarlijkste dieren. Bovendien hebben draken in de verhalen meestal een aantal heel bijzondere eigenschappen. Draken met vleugels komen veel voor in de legenden en het roven van maagden is ook een bekende eigenschap. Vechten tegen ridders, zoals St. Joris, schijnt ook een hobby geweest te zijn van draken waarschijnlijk dankzij hun gepantserde huid. Maar terwijl in onze streken de draken alleen maar slechte eigenschappen lijken te hebben, brengen ze bij de Chinezen geluk! De Chinese keizer was er zelfs trots op dat hij afstamde van een draak!

Vuurspuwende draken

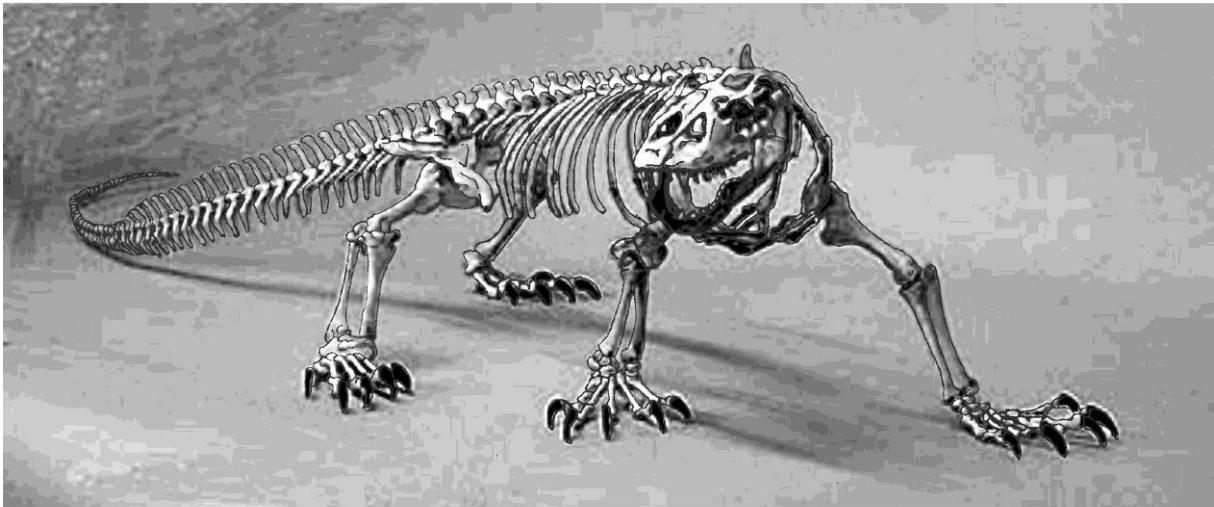
Al deze verhalen zullen ergens ver weg wel een historische kern hebben maar zoals zo vaak met legenden is dat niet meer te achterhalen. Tientallen generaties vertellers hebben er hun eigen interpretatie en hun eigen fantasie aan toegevoegd. Maar er is een ding waarin alle verhalen overeen stemmen en dat is dat draken vuur kunnen spuwen. Een heel bijzondere eigenschap en daar wil ik het over hebben: hoe doet een draak dat? Geen enkel ander dier kan vuur spuwen, waarom een draak wel en waar dient het voor. Ik moet er meteen bij zeggen dat nog lang niet alles bekend is over dit verschijnsel, maar de basis principes zijn wel duidelijk. En dan is het heel verrassend dat het eigenlijk heel gewone eigenschappen zijn en vraag je je af waarom dit niet bij meer dieren voor komt. Maar eerst wat algemene informatie over draken.

Draken

In Europa en Amerika komen geen draken (meer) voor. Het is vrij zeker dat ze in Amerika nooit geleefd hebben maar voor Europa is dat niet helemaal duidelijk. Gezien het grote aantal verhalen zou je denken van wel maar er is geen echt bewijs. Het kan ook zijn dat de verhalen afkomstig zijn uit het Verre Oosten of dat er ooit afbeeldingen of iets dergelijks uit het Verre Oosten hier heen zijn gekomen. In het Verre Oosten leven nog steeds draken. Het zijn grote reptielen, verre familieleden van onze hagedissen, maar wel een paar maten groter. Er zijn verhalen over zes meter lange draken, maar waarschijnlijk worden ze niet langer dan drie meter. Een volgegeten draak van drie meter zou dan toch nog zo'n 250 kg wegen! In hun bouw lijken draken duidelijk op onze hagedissen met korte poten die min of meer opzij tegen het lichaam staan, maar waarmee ze toch zo'n 25 km per uur halen. Ze hebben een relatief lange staart, maar het is niet duidelijk of ze er ook mee slaan zoals in de verhalen wordt gezegd. Waarschijnlijk hebben ze aan hun bek vol tanden ruimschoots voldoende om hun prooi te bemachtigen en natuurlijke vijanden hebben ze niet.

Draken leggen zo'n 20-40 eieren in een gat in de grond die door de zonnewarmte worden uitgebreed, wat een maand of acht duurt! Als de kleine draakjes uit het ei komen moeten ze meteen voor zichzelf zorgen en dat doen ze door onmiddellijk in een boom te klimmen, want als ze pa of moe tegenkomen worden ze direct opgegeten. Ze leven van insecten, jonge vogels, hagedissen en dergelijke. Als ze groter worden staan ook muizen en dergelijke op het menu en als ze volwassen zijn vallen ze slangen, varkens, waterbuffels, paarden en andere grote dieren aan die

soms wel twee keer zo zwaar zijn als ze zelf zijn. Ook mensen worden door draken aangevallen.

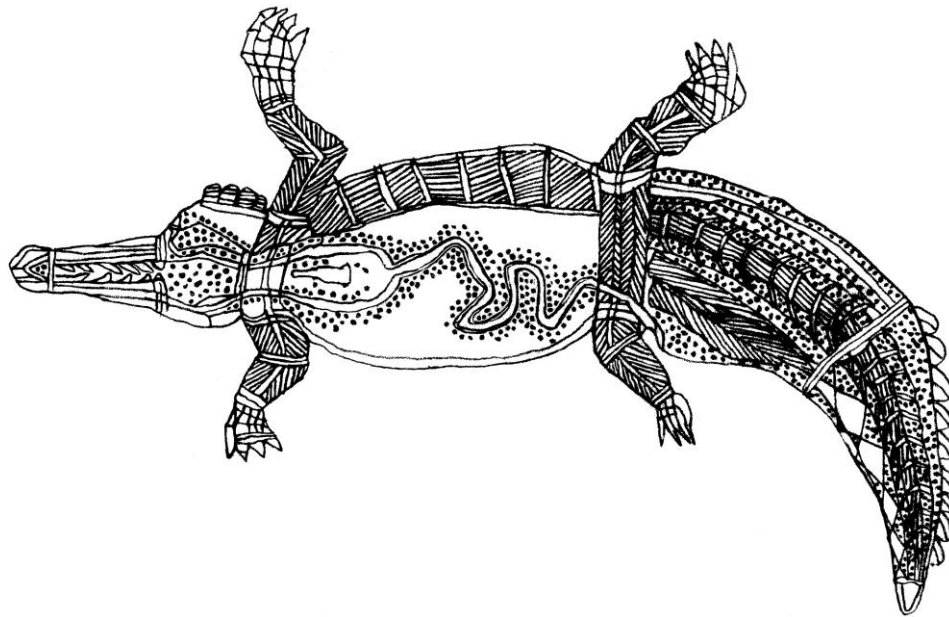

Skelet van een draak

Geen lieverdje dus zo'n volwassen draak maar vliegen kan hij niet en een gepantserde huid heeft hij ook niet. Voor zijn menu maakt hij geen verschil tussen onschuldige maagden en oude ridders: hij eet alle dieren en kadavers die hij te pakken krijgt.

Vuur spuwen

Om vuur te kunnen spuwen heb je een brandbaar materiaal en een ontsteking nodig. Een vuurspuwer in het circus neemt benzine of iets dergelijks in de mond en blaast dat tegen een brandende toorts of kaars aan: het resultaat is een grote steekvlam. De eerste vraag is dus hoe komt de draak aan zijn brandstof. Het antwoord is eigenlijk verrassend simpel: net als een koe. Koeien zijn in principe zelfs veel betere vuurspuwers dan draken. Koeien en andere grazers eten veel gras, bladeren en dergelijke. Om die te kunnen verteren hebben ze de hulp nodig van een zeer groot aantal bacteriën die het plantenmateriaal als het ware vóórverteren. Dit gaat in een aantal stappen en dat is een van de redenen waarom koeien herkauwen en een aantal magen hebben. Bij een van die stappen in het verteringsproces vormen bacteriën methaan gas. Methaan is chemisch hetzelfde gas als aardgas en moerasgas en koeien maken zulke forse hoeveelheden methaan gas dat men het meetelt bij de berekeningen voor het broeikas effect van de aarde. Het enige wat de koe ontbreekt is een ontsteking. En dat is maar gelukkig ook, want het is al meer dan eens gebeurd dat een koe een boer of een wind liet als er toevallig een brandende aansteker in de buurt was. De steekvlam die dan ontstaat kan ruimschoots voldoende zijn om een stal in brand te steken en ook dat is al meer dan eens gebeurd. Maar een draak is een vleeseter en geen planteneter en heeft dus een heel andere spijsvertering dan koeien. Helemaal duidelijk is het nog niet hoe het werkt, maar een draak heeft een aparte "maag" waarin net als bij koeien door bacteriën methaan gas wordt gevormd uit plantaardig materiaal. Of de draak zelf plantaardig materiaal eet of dat het afkomstig is uit de ingewanden van prooidieren weet men niet. Wel is duidelijk dat als de draak vuur spuwt hij uit zijn "methaan maag" een hoeveelheid gas door de bek naar buiten drukt en dit ontsteekt.

Tekening door een aboriginal uit Australië

De ontsteking

Voor de ontsteking van zijn vlam gebruikt de draak een piëzo-elektrisch element. Dat klinkt heel exotisch maar bijna iedereen heeft tegenwoordig een piëzo-elektrische ontsteking in huis. Een gasfornuis zonder waakvlam ontsteekt met een vonk die automatisch ontstaat als het gas wordt opgedraaid of die met een aparte knop of met een losse ontsteker moet worden gemaakt. Tegenwoordig gaat dat bijna nooit meer met vuursteentjes maar met piëzo-elektrische elementen die niet op kunnen raken. Piëzo-elektriciteit treedt op als je bepaalde soorten kristallen onder druk zet: er kan dan een vonk ontstaan. Erg hoog hoeft die druk niet te zijn zoals we allemaal zelf kunnen constateren.

Bij een draak zit het piëzo-elektrische element onder aan de voortanden. Als de draak vuur wil spuwen, perst de "methaan maag" gas in de gesloten de mond. Door die druk kantelen de voorste tanden iets naar buiten en als de draak zijn bek opent schieten die tanden weer terug naar de oorspronkelijke positie. Daarbij wordt het piëzo-elektrisch element geactiveerd en ontstaat een vonk. Dat is ook precies het goede moment, want als de draak zijn bek opent, spuit het gas naar buiten en de vonk ontsteekt het gas: de draak spuwt vuur!

Vroeger dacht men dat de ontsteking bij een draak werkt als bij een vuursteentje: als je met metaal of een tweede steen op vuursteen slaat, ontstaat er een vonk. Bij de draak zouden dan delen van de tanden die over elkaar krassen de vonk veroorzaken. Maar vuursteen werkt eigenlijk alleen goed in een droge omgeving en die heb je natuurlijk niet in de bek van een draak.

De ontsteking van de draak is overigens wel heel uniek, bij geen enkel ander dier is ooit zoiets gevonden. Er zijn wel veel biologische materialen die een soort piëzo-elektrische eigenschappen hebben, harde brokken suiker bijvoorbeeld. In Amerika is een snoepje op de markt "Wint-O-Green Life Saver" dat behalve suiker het sap van Amerikaans wintergroen bevat. Als je hierop bijt in het donker vliegen de vonken je letterlijk de mond uit. Voor zover ik weet is het hier niet te krijgen. Als iemand het wil namaken: Amerikaans wintergroen (*Gaultheria procumbens*) wordt hier wel verkocht

onder de naam bergthee of patrijsbes. Het is familie van de bosbes en de veenbes en geen familie van ons wintergroen (Pyrola soorten).

Het nut van vuurspuwen

Terug naar de draken. Hoe het vuur spuwen werkt is dus wel ongeveer bekend al willen de geleerden graag meer weten over vooral het piëzo-elektrisch element van deze beesten. Maar een heel bijzondere eigenschap bij dieren of planten heeft meestal ook een bijzondere reden en die is niet zo duidelijk bij de vuurspuwende draken. Als verdediging is het zeker niet bedoeld. Draken hebben geen natuurlijke vijanden: ze staan aan top in de voedselketen net als leeuwen. Als aanvalswapen naar prooien is het ook niet bruikbaar: het haar van het wilde zwijn zal zeker schroeien door de vlam en misschien krijgt het zwijn zelfs wel brandblaren op zijn billen maar daarmee heeft de draak zijn prooi niet te pakken. Het meest waarschijnlijke is dat de draken vuur spuwen om elkaar te imponeren. Vooral in de paartijd heeft men gezien dat de draken voor elkaar vuurwerk verzorgen. Het lijkt er dus op dat vuur spuwen bij draken dezelfde rol speelt als het gewei bij herten: degene met de grootste vlam is de winnaar en de minnaar. Maar één ding is nog niet duidelijk: bij edelherten hebben alleen de mannetjes een gewei, bij draken kunnen mannetjes én vrouwtjes vuur spuwen. Emancipatie?

Jan van Dingenen

Cryptogrammen rondom vogels

We leven in een tijd, waarin de QUIZ een plaats heeft gekregen binnen onze tv-programma's. De een geniet ervan; de ander baalt ervan. Sinds enkele jaren maken we er gebruik van tijdens onze Jaarvergadering. Leuk zijn de cryptische omschrijvingen met als antwoord een naam van een vogelsoort. Ze zijn niet altijd even gemakkelijk, maar wel uitdagend voor de puzzelaars onder ons.

Hierbij een tiental omschrijvingen met als opdracht: om welke vogel gaat het hier? De antwoorden kunt u op een van de volgende bladzijden terugvinden.

1.
Ik ben een vorst van 17 centimeter.
2.
Deze vogel moet u van streek maken.
3.
Ik ben een vogel en ook weer niet; men bekijkt mij met een glimlach en ik zie ze regelmatig vliegen.
4.
Ik ben een sierlijk vogeltje in rok en heb het uiterlijk van een roofvogel.
5.
Ik ben niet de minste onder de eenden.
6.
Ik steel foto's.
7.
Ik ben een vogel, die kevers telt.
8.
Met deze vogel kunt u hogerop komen.
9.
Rundergebak.
10.
Deze vogel is iets minder dan dartel.

Succes ermee; de oplossingen kunt u verderop vinden.

Wergroep Vogels,
Jos Smeets

EYNDERHOOF, Openluchtmuseum: de moeite waard

In de serie "De moeite waard" deze keer een tip voor een fantastisch bezoek aan een **levend(ig)** museum voor ambachten te Nederweert-Eind.

Afgelopen jaar ben ik er geweest en het is een absolute aanrader. Gek eigenlijk, zo kort in de buurt en we weten het niet. Dat komt omdat men geen reclame maakt, anders zou het te druk worden. Men is tevreden met mond-tot-mondreclame en daar is dit artikeltje een voorbeeld van.

Het is een openluchtmuseum waarin **oude ambachten** in een levensechte omgeving te zien zijn. Men kan een bezoek brengen aan de mandenmaker, een wissenberging, een berging voor karren, de klompenmaker, de dorpsmid bij het smidsvuur, een houtzagerij, een 'maalterij', de schoenmaker, een bijenhal en nog veel meer.

Prachtig, wanneer men de gebouwtjes bezoekt, ziet men ook de mensen aan het werk. Al lopend struint men de diverse **werkplaatsen** af.

Men kan ook terecht in de **heemtuin**, waar ook een plaggenhut te zien is.

En wat te denken van een **bakhuis**? De producten komen vers uit de oven. Men zou ze onder de handen van de bakker willen wegnemen.

Voor de inwendige mens kan men terecht in de **herberg**. Zelfgebakken vla behoort tot een van de culinaire regionale mogelijkheden. En naast de herberg kan men een **woning met oude inrichting** bezoeken.

Het betreft hier een niet al te groot terrein, waar men snel zijn weg weet te vinden. Ook voor mensen, die geen kilometers willen afleggen, is een bezoek goed te doen. Er zijn veel vrijwilligers, die de bezoekers te woord kunnen staan.

Een morgen of middag vliegt om, mogelijk heeft men iets meer tijd nodig. Ook kinderen kunnen er ruimschoots aan bod komen.

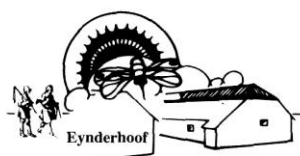
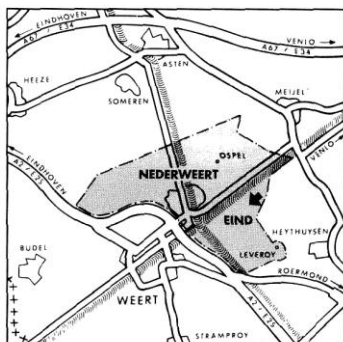
Waar kan men het museum vinden?

Neem de A2 richting Eindhoven. Neem de afslag Nederweert. Volg de N275 richting Venlo en volg bij Eind de bordjes 'Openluchtmuseum'.

Let wel op: Gaat rond Pasen weer open en dan ook nog niet elke dag.

Bel even de INFOLIJN: 0495-460655 of

Zoek op: www.tref.nl/nederweert/eynderhoof

Oplossingen van de cryptische omschrijvingen (pag. 16)

1.

Vorst = koning. 17 cm = een kwart el (1 el = 68 cm.)

Antwoord: Kwartelkoning.

2.

De letters van het woord 'streek' zijn ook de letters van het woord 'ekster'.

Antwoord: Ekster.

3.

Het gaat hier om de opgezette vogel, aan de rand van het vliegveld.

Hij ziet de vliegtuigen overvliegen. Menigeen was door die vogel op een verkeerd spoor gezet. Men dacht dat het om een echte Oehoe ging.

4.

Vogeltje in rok: zwaluw. Uiterlijk van een roofvogel = Gier.

Antwoord: Gierzwaluw.

5.

De letters van 'minste' zijn de letters van 'smient'. Niet minste maar smient dus.

Antwoord: Smient.

6.

Foto = kiek(je). Een dief steelt.

Antwoord: Kiekendief.

7.

Kever = tor. Bovendien tel ik.

Antwoord: Tortelduif.

8.

Hogerop komen doe je met een trap.

Antwoord: Trap

9.

Rund = koe. Gebak = koek.

Antwoord: Koekoek.

10.

Dartel = wulps. Iets minder: een letter eraf.

Antwoord: Wulp.

Was het leuk om te doen? Ik hoop van wel.

Werkgroep Vogels.

Jos Smeets.

Waarheid en fantasie bij draken

Het artikel "Hoe werkt een draak eigenlijk?" (pagina 12) is geschreven met de datum van 1 april in het achterhoofd. Ik neem aan dat niemand echt gelooft in vuurspuwende draken. Verrassend is echter dat als je eenmaal bezig bent, je zo weinig hoeft te fantaseren rond zo'n onderwerp:

- de sprookjes en legenden over draken kennen we,
  - de biologische gegevens over de draken zijn "geleend" van de Indonesische Komodo varaan, die in het Engels Komodo draak heet, en ze zijn allemaal waar,
  - het ontstaan van methaan gas bij koeien is helemaal waar, ook de steekvlam die een stal in brand steekt,
  - bij het stukje over piëzo-elektriciteit heb ik niets hoeven te bedenken en die ontstekers hebben we gewoon in huis,
  - het vonken van de Amerikaanse snoepjes is echt waar,
  - de illustraties zijn ook echt: het skelet is van de Komodo varaan, de tekening met de gespleten tong (de vlam) ook want varanen hebben een gespleten tong,
  - de Aboriginal tekening is waarschijnlijk van een krokodil (ver familie van de varaan) maar in Australië heeft een varaan geleefd die nog groter was dan de Komodo varaan en die misschien door de Aboriginals is uitgeroeid.
- Ik hoefde dus alleen maar al die "echte" zaken op niet bestaande draken te plakken. Want ondanks alles: vuurspuwende draken bestaan niet.

Jan van Dingenen

DATA IN VOGELVLUCHT

Alle activiteiten worden in ons verenigingslokaal D'n Haamsjeut gehouden en beginnen om 20.00 uur tenzij anders vermeld.

- Zaterdag 16 maart:**   **Jeugdactiviteit**
Opschoon actie in Limburg
Aanvang 9.30u Vertrek vanaf D'n Haamsjeut
- Zondag 24 maart:**   **Wandelen tussen Valkenburg en Schin op Geul.**
Vertrek 14.00u bij de parkeerplaats Kasteel Oost of
om 13.30u kerkplein Ulestraten
Gids: Fred Erkenbosch.
- Woensdag 3 april:**   **IVN-Avond**
Onderwerp: Waterval, prachtig stuk in het dal.
door Fred Erkenbosch
- Zondag 21 april:**   **Ingendael, Meertensgroeve.**
Vertrek 13.30u kerkplein Ulestraten en om 14.00 uur
Brakke Berg in Geulhem
Gidsen : Wim en Els Derks
Organisatie IVN-Ulestraten en IVN-Meerssen
- Woensdag 1 mei:**   **IVN-Avond**
Onderwerp: Wordt nog bekend gemaakt.
- Zondag 26 mei:**   **Fietstocht.**
Nader bericht volgt.
Gidsen: Jean Slijpen en Fred Erkenbosch
- Woensdag 5 juni:**   **IVN-Avond**
Onderwerp: Bezoek Curfsgroeve
Vertrek 20.00u bij de Nachtegaal in Meerssen
Gidsen: Wim en Els Derks

SPECIALE TELEFOONNUMMERS

Milieuklachten-nummer. Dag en nacht bereikbaar.	043-3617070
Vuilwaterwacht: altijd bereikbaar. Bel bij vervuiling van het oppervlaktewater	0800-0341
Stg. Klachtentelefoon Luchthaven M.A.A.: Bel bij vliegtuiglawaai en overlast AWAC's	043-3652020
Het Groene meldpunt v/d Politie Limburg Zuid: Bel bij verstoringen in de natuur	043-3216830
Milieumeldpunt gemeente Meerssen (tijdens kantooruren)	043-3661617

Geef de natuur een stem !!

COÖRDINATOREN V/D WERKGROEPEN

Werkgroep Jeugd	Leo Teheux Henri Dunantstraat 33 6235 AN Ulestraten - tel: 3648312
Werkgroep Amfibieën en reptielen	Wim Derks Waternal 2A 6235 NC Ulestraten - tel: 3643740 e_w_derks@hotmail.com
Werkgroep Insecten	Vacature
Werkgroep Planten	Wim Ghijsen Kasteelstraat 75 6235 BN Ulestraten - tel: 3644976
Werkgroep Venel	Jo Frenken Kasteelstraat 63 6235 BN Ulestraten - tel: 3644975
Werkgroep Vogels	Theo Custers Prins Willem Alexanderlaan 7 6241 GL Bunde - tel: 3649649
Werkgroep Wandelingen & Excursies	Fred Erkenbosch Henri Dunantstraat 31 6235 AN Ulestraten - tel: 3644647
Werkgroep Afdelingsblad :	Jean Slijpen Blockhuysstraat 31 6235 AW Ulestraten - tel: 3644426